ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 101

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՕՐԱԳԻՐ

ՇԱԲԱԹ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1846

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Այս օրագրութեան ով որ կը փափաքի կրնայ բաժանորդ ըլլալ [illegible] տարեկան գինը 125 ղուրուշ է։ 'Ի Պոլիս [illegible] Աբրահամեան Պ. Միքայէլ [illegible] գրատունը։ 'Ի Կարին Եզնկա [illegible] Յովհաննէս Պետրոս Աղայ [illegible] 'Ի Տփղիս Եզնկաեան Պ. Յովհան [illegible]

Զմիւռնիա Պ. Եզնիկանցեանց [illegible] 'Ի Տեհրան Գէորգ Աղայ [illegible] 'Ի Անկիւրիա Պ. Ա. [illegible] 'Ի Ատանա Յ. [illegible] 'Ի [illegible] Աղայ [illegible] Փաշիէն [illegible] Աղայ [illegible] գրատունը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Իզմիր 1 փետրուար։

Ինչպէս որ նախընթաց թուով ծանուցինք, թէ ժամանակէ մը հետէ քաղաքիս հանդստութիւնը բաւական խանգարուեցաւ. վասն զի քաղաքիս մէջ խումբ մը չարագործ մարդիկներ շատնալով գիշերով տուները գող մտնել՝ փողոցներէն անցնող մարդոցմէ ստակ կողոպտել և երբեմն ալ մարդասպանութիւններ ալ կ՚ըլլան. ուստի քաղաքիս կառավարութիւնը՝ թէև պէտք եղած հսկողութիւնը գործի կդնէր, բայց այս չարաց ալ ստակի հրաման տուաւ որ գիշերուան ժամը 4էն ետքը թէ լապտերով և թէ առանց լապտերի տանէ դուրս մարդ մը չելլէ, և ամեն թաղի պահապաններուն ալ պատուէր տրուեցաւ որ նոյն յանցանքով ժամէն ետև փողոցները մարդ որ կը գտնեն նէ բռնեն ու բանտը դնելեն. և այս կարգադրութեամբ՝ արդէն քանի մը չարագործ մարդիկներ ձեռք ինկան, ուստի անտարակոյս կը յուսանք որ կառավարութեան այսպէս արթուն անօրինութեամբը առաջուան վիճակի մը փոխուինք։

—Անցեալ ուրբաթ օրը՝ Կոստանդնուպոլսոյ տոմարական շոգենաւով հասաւ քաղաքս Աստուածասէր Շարիֆ Էֆէնտին, որ անցեալ քաղաքիս տեղեկացուցին կառավարութեան պաշտօնը պիտի վարէ։ Նոր Պաշտօնակալն Պաշան կոչման այս պաշտօնը իրեն յանձնուելէն 'ի վեր՝ արդէն յանուցիս նորէն օրինաւոր կերպով չինութեան փոխելով եղած հոգաբարձութիւնն ալ իրեն յանձնուեր է։ Նաև միշտալ պաշտօնատարին հետ յանկարծ ծայրապատուած մնալ գրեցեր է. և կ՚յուսանք թէ տրգիւմանցիս չինութիւնը այս օրերս շուտով մը պիտի սկսուի։

—Անցեալ ամսոյն 28ին Կոստանդնուպոլսէն եկող Պաշտպանական շոգենաւով հասաւ քաղաքս փոխանորդ Մուստաֆա Զարիֆ փաշայն՝ քաղաքիս զօրաց կառավարութեան պաշտօնով, որուն գաղափարն յօրհնաբերութեամբը համար քաղաքիս պաշտօնեաներէն ամբողջական թնդանօթներ արձակուեցան։

—Քաղաքիս նաւահանգստին մէջ՝ բաւական օրէ հետէ խարսխած գաղղիական շոգենաւն մը մէջ՝ այս օրերս հետևեալ մահապարտութեան դատաստան մը վճռուեցաւ. որով կ՚իմացուի թէ Պաղղիա մ՚որուն ատաքն պատիժ կըլլայ չէ թէ միայն մարդասպանի մը, այլ նաև թէ որ մէկը մարդ մեռցընել ուզելով՝ թէև չմեռցընէ նէ անպատճ՝ անպատիժ չի մնար։ Յիշեալ շոգենաւին մէջ՝ նաւաստի մը իր ընկերակից նաւաստիի մը մէկուն բարկանալով՝ հրացանի սուրով մը հարուածել ուզեր փոյթ որ սպաննէ, բայց ետևէն բռնուելով բանտ կըդրուի, վերջապէս մահուան կը դատապարտուի։ Արդէն գի նաւը Պաղղիա հասնելուն՝ խոլ մը պիտի որ ամենուն մէկէն հրացաննին պիտի պարպեն՝ այն գերուով ապաննացող

ԲՆԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ 'Ի ՉԻՆԱ

Նամակ՝ Մոսքուա-ատանէն Այրինէյա ԳաՆԻՆ

Գրուած 27 յունիս. 1844։

(Շարունակութիւն տես թիւ. 100։)

Օր մը ամբողջ կեցայ ծովեզրը ատեններս և քննելու համար. քանի մը զօրականներու հետ պարտէզ մը տեսնալով մը պտտեցանք եղած էինք. հոտիններս և բաւական ուտելիք ալ հետներնիս առած. և այս բնակնիս յանկարծ տեղ գտնելու համար եղած ճամբորդութեան պէս բան մըն էր. բայց պզտիկ հով մը կար. ծովը շատ հանդարտ և անձոր էր. օդն ալ քիչ մը մթագար ըլլալով ատըկան տաքը կը բարեխառնէր. ժամու մը չափ պըտըտելէն ետքը մէկ պզտիկ ծովու խորշ մը մտանք, որուն եզերքը ծառերով և խոտ (պլխ) թուփերով լեցուն էին. և մեր չորս դին լոկ բնութիւնը կ՚երևէր, ուրեւ փոյթ մարդու ձեռք դպած կամ մարդկային արուեստ խառնուած չէր. նաւակնիս դէպ 'ի պզտիկ ծովակի մը բերան շտկեցինք, ուր մէկ Չինիկներու ձկնորսը բռնած նաւակը կայնած էր. երկու Չինիկ՝ կիսամերկ՝ անտառէն դուրս ելան. և մեզի նշանով բան մը կ՚ըսէին. գիւղին էր մեզի կարծել թէ այն տասնեակ նաւարկողներուն պէս ենք, որ կ՚երթային կղզին քղացնելին. և հետաքրքրութեամբ զիրենք տեսնելու համար եկող տեղացիներուն հետ առատութեան երկամութիւն մը հաստատել կ՚ուզէին։ Նաւ մը մեզի ալ մենք ցամաքը հասանք նէ՝ առաջնոյն տեսնալով թռած երկու մարդոց հետ մարդիկը շատցան. մեր մէջէն ոմանք ծովը իջնալ և քալելով ցամաքը երթալով տարերնին թրջել չուզեցին նէ՝ Չինիկները մեզ շալակով ցամաքը հանեցին, ուրիշները տանջել ցամաքը կը քաշէին. և ուրիշ երիտասարդները մեզի պատիւ ընելու համար կ՚երթային ու կը ծառոյներին կերբերէին. առանց նուէր գացինք մինչև խոշոր ծառերու անտառ մը՝ որ առանց խնամած հիւղերնին (խուղիկներին) հոն էր։ Այն տեղը առիթ ունեցայ մէկ բան մը դիտելու՝ որ առաջ ուրիշ տեղ ամաղն. ան էր. ալսինքն՝ ամեն գեղ երիւ մարդիկ և շատ ալ աղայք կը տեսնուէին, բայց կնիկ մարդ գրեթէ ամենևին չկայ. կ՚երևի որ՝ ասարակն մը այն կողմերը երեւցածին պէս՝ կ՚երթան իրենց հիւղերնուն ներսը մէկ խորշ մը կը պահուըին. առանց շատ սպելու պըտտեցանք տեսնելու համար. և տեղ տեղ ալ որոշ համար կը կենայինք. այն տեղացիները միշտ առաջնիս կ՚իյնային մեզ պտտցնելու. և մենք կրնար մը պարտիզով կամ մէկ երկու մարդ ստակ ձեռքերնիս առնելով՝ կերթայինք մինչև իրիկուան հանած. նէրքնոյ չափ պտտցընել։ Նորելքը բնու միակութիւն չէ՝ տեսած երևոյթն մեր աչքին. մէկ անգամ մը քիչ մը շատեկեկ առաջ գացինք նէ՝ նեղ ճամբաներու մէջ մտանք, որ պատած էին խիտ պատուհաններով (սարմաշըխներով). թուփերը անանկ բարձր և անանկ խիտ էին՝ որ երկինքի երես չէինք կրնար տեսնել. տեղ տեղ բոլորածները՝ որ կ՚երևէին թէ որսալու անտառին շատ պիտի ըլլայ մէջերնին. բայց ասոնք որսալու համար հետերնիս շուն պէտք էր, կամ առատութեանց կանուխ կամ իրիկունը որսի ելլելու էինք։

Գիւղերմալ ըսուած տեղը քաղաք չէ. մէկ գուղտ մը մէջ այս գիւ այն գին չինուած տուներ են. անանկ որ՝ մէկ տունէն միւսը երթալու համար՝ երբեմն մէկ ժամու չափ ճամբայ ընել պէտք կ՚ըլլայ. տեսնելու արժելու մէկ հատիկ տեղը՝ տաճարը եղածն է։ Այն տեղ կարգաւ հիւղեր կը տեսնուին, որ ամեն մէկը մէկ մէկ խանութ են. և առով մէկ ճամբայ մը կը ձևանայ՝ որ մէկ ժամու մը չափ կը քաշէ. քովէն ալ անհամար ծառեր տնկուած են, վայրենի տեղացիները մինչև կէս մէջքերնին մերկ և մէկ ճերմակ բաճկոնի (ելեկի) պէս բան մը հագած, երբեմն քանի մըն ալ կնիկ մարդիկ կար մը լաթով ծածկուած, ձեռքերնին ալ հին ու մին և գէշ ձևով չինուած սակառներով (սեփէթ և սէլէ) լեցուն պըտուղներ, արմաւ, համեմներ (պահարկներ), ամենը գրեթէ այս է. և ասոնք բան մը ըսել չէ, բայց մեր աչքին չի սորված մէկ տեսակաւորութիւն մը կայ՝ որ գեղեցիկ կ՚երևի մեզի. քանզի բնաւ չի նմանիր. նոր և այն տեղի Չինիկներուն յատուկ բան մըն է։

Գիւղերմալէն ելանք, և միւս օրը կէս գիշեր ատեն՝ Հօղկասատի Լոնտոնէրի քաղաքին առաջը երկաթ նետեցինք. քաղաքին կառավարիչը՝ որ փոքրիկ քաղաքէն հետը ծանօթութիւն ունէինք, իմանալով որ ես ալ Այրինէյա նաւուն մէջն եմ՝ շատ մը բնձի շատ քաղաքավարական խօսքերով զարդարուած նամակ մը ղրկեց. իմացնելով՝ որ կառավարութեան պալատը յատուկ ինծի համար սենեակ մը պատրաստեր է. և իրեն սեղանակից ըլլալ է գիս մինչև քանի որ հոն կենալու հաճիմ նէ, շատ մը ցամաքը իջնալ անոր երթալու և շնորհակալ ըլլալու համար։ Այսպէս ցամաքը ելլելու՝ Լոնտոնէրի աւելի շատ դժուարութիւն կայ, քան թէ Պորտոյէն կղզին. ընդարձակ ծո-

նաւաստիին վրայ ։ Կը կրաւի թէ, այս ծովեզերեայ քիչ օրէն եաև մեռնելու է նաւաշինութեան գէպ 'ի Պաղղիա երթալու համար ։

Ընթացեալ ամսոյն 22ին երեկոյեան ժամը Լիվերպուլի Մարսէյլ անուն շոգենաւը Բոստ անուն նաւապետին հրամանատարութեամբ Լիվերպուլէն գալով նոյն օրը կէս օրէն 4 ժամ անցնելէն ետև մեկնեցաւ, բազմաթիւ գինով Լիմանի ու Եգիպտոսի գնալու համար, որուն մէջն էր Ռուսաց նոր հաւատարմական փոխանորդը Օսման Էֆէնտին՝ 25 հոգիի չափ իր հետեւորդներով, և հասարակութեան քանի մը հայազգի սուրբ Երուսաղէմայ ուխտաւորներ և քանի մը ալ այլ ճանապարհորդներ, նաև քաղաքիս հայոցի մէկ բնասնիք մը 4 հոգի ուխտաւորաց ալ նաւին նոյն շոգենաւուն մէջ, բայց գիշերուան ատենին քամին մը ապաստանելով Փիլոս (ափով) կղզին քով՝ Կղզուն մասմը բաժան ծովեզերքը ցամաքին վրան մնան, ապաստանելով կը խորտակուի և, հազիւ թէ մէջն եղող ճանապարհորդները ցամաքը ելնելով կ'ազատուին հետեւեալ օրը նաւակով մը Փիլոս կղզին անցնելով և անկէց ամսոյս 26ին Փիլոսին գալով Իզմիր ճանապարհորդներուն մէկ մասը ։

Կըլսուի թէ շոգենաւին խորտակուելը չէ թէ միայն քամին սաստկութենէն պատահեցաւ, այլ աւելի եւս նաւապետին անզգուշութենէն եղեր է. վասն զի ծովը ամենեւին ալեկոծութիւն մը չէ եղեր, և գիշեր ատեն այնչափ ցամաքի մօտ նաւարկելը 'ի հարկէ խոհեմութեան

պետք գած չէ. ինչ որ այս պարագայիս մէջ մեծ գովութեամբ և երախտագիտութեամբ կըպատմեն բոլոր ճանապարհորդները՝ մեծայարգ փոխանորդ Օսման Էֆէնտին բրած մարդասիրութեանց վրայօք թէ, շոգենաւին խորտակուելուն մէջն ճանապարհորդները ցամաքը հանելու մեծ փութով հոգ տանելը և թէ եղած այն անբնակ տեղը բրած պաշտպանութիւնը, վերջապէս անոնց ամենը նոյն տեղէն մինչև Փիլոս բերելուն համար եղած ամեն ծախսը իր քսակէն ըրեր է ։

Ալեքսանդրիա (Եգիպտոսին մեզու) անունով Պետրպուրկի օրագիրը՝ դեկտեմբերի 30էն եղած թիւովը կըծանուցանէ թէ Կայսերական գրչութիւնը՝ որ այսօր կայսերական Ժնեւուան պալատին վրայ բարձրանայովը՝ մայրաքաղաքի բնակիչներուն ուեւեց, թէ Տէրին Կայսերական Մեծութեան բաւական ժամանակէ հետէ գաղափար սորա երկիրներ ճանապարհորդութեան ընկերին՝ երջանիկ շնորհաբերութեանը արժանացան ։ Նոյն օրը զորանչակի ուրախութեան մը տեղիք է մայրաքաղաքիս բոլոր հասարակութեանը վրայ ։

— Անգղիական երեւելի օրագիր մը՝ հաշւելով Օրէնքին ունցած սովորութեանը ու բնաւորութեանը վրայօք հետազայ համառօտ տեղեկութիւնը կ'ուտայ ։ Իսպանիայի քաղ ամենաքանին մերձի զօրավորները կ'րսէ, ամէն առաւօտուն նախաճաշիկ բրած ատենը՝ պտուղը կանոն գլխարկ մը դրած գանորդն ունակ օրագիրներ կարդալ է, և վիճա զուարճութեամբ մը՝ իրեն եկած բաղմաթերթ նամակներուն փակեթին կնիքները (մօհիւրները) քակելով՝ որոնք մեծագիւր ու շատ ծայրէ 'ի ծայր կարդալէն ետեւ՝ նախ Իսպանիայի օրագիրները մէկիկ մէկիկ աչքէ կ'անցունէ, ետքը Անգղիական օրագիրները, ու բոնց գլխէն ամենուն ալ տաորագրուած է. նորաձևութիւնը և ճշգրտութիւնը այնքան սուր է որ՝ ինչ ատեն Իսպանիայի մէկ քաղաքը երթալուն՝ այն տեղի մեծերը (ժողովիքին) ներկայ գտնուող մարդիկներուն ճիշդ թիւը խելքին կրնայ գիտնալ. ամեն օր շատ կանուխ կ'արթննայ. հոկտեմբեր ամսոյն մէջ կէս գիշերէն 6 ժամ ետքը տունէն դուրս՝ շատ անգամ տեսնուած է. երբեմն որսորդութեան ալ կ'երթայ, և այս արհեստին մէջ ալ քաջ յառաջադէմ է ։ Իր հաւատարիմ ատենադպիրը իր խելացի գործառնութեանը մէջ զարմանալի ձեռք մը ունի, ծուլութիւն ամենեւին տեսք վրայ տեղի չունի, քաջասիրտ և վեհանձն մէկն է, վերջապէս անձնական հայրենասէր ։ Նոյն գովութեան՝ իրաւամբ արժանաւոր է ։

ԱՐԵՒԻ ՏՐԱՄԱՆ ԽՈՐՔԻՆ

Իզմիր. 1 Փետրվար ։

Քանի մը ամիս առաջ ... [illegible] ... մէջ է, ... [illegible] ... Եւ Ասիայի ... [illegible]

նալ անցունելը անօգուտ բան է, աչքը բացած մէկը մերկերուն զգալու են. և երբ որ անոնց մէկը ընտրեցիր՝ մէկ ուրիշը ամենն ալ ասանց տրտնջելու և ասանց բան մը խօսելու քովէդ կ'երթան. և ընտրած տեղդ ամեն կերպով քուկին ծառայդ է. ինչ բանի ուզես 'նէ բանեցուր, և ինչ գործ որ ընես՝ այնկէ հաւատարմութեամբ գործը կըկատարէ. բնաւ մէկ բան մը, և մէկ անգամ մը անգամ ասանց տեղը չես կրնար առնել. գինը այն պիտի կարէ, և այն պիտի առնէ բերնի համար, ծախողին հետ խօսքը մէկ ըլլալը յայտնի բան է. դուն կուզես 'նէ՝ ասանց տեղը կարող ըլլալու քու գործդ դուն տեսնելու եկեր ես որ կրնա՞ս մի սաակ փոխելու անգամ գլուխ կըլլէ. այն երկրին սաակը ուրիշ, համբերելու եղանակ ուրիշ. վաճառականին խելն յատուկ խօսուածքները և գործածութիւնները չես հասկընար. և ինչ որ դուն քու գլխուդ առնելու ըլլաս 'նէ՝ անոր միջնորդութեանը ասանկ դնելն կրկինը պիտի վճարես. ուր որ երթաս՝ քովէդ չի զատուիր. որպէս թէ շուքդ է. և շուքի կընմանցունեմ 'նէ՝ ճիշդ հասկըցիր. իրիկունը տունդ կըմտնես. դուն քեզ մինակ կըկարծես. կ'ուզես քիչ մը պառահանելը բանալ, հով առնել, ոտքիդ ամանները հանել, լաթերդ հանելու թեւերդ մէկը կըհանես. կ'երկընցունես որ մէկալ թեւդ ալ հանես. մէկ մըն ալ կընակդ բան չես կրնար զատել. կըդառնաս կընայիս որ՝ ոտքիդ առաջը նըստեր է, ոտքիդ ամանը քաշելու կըսպասէ. թուղթէ հոն կըսանանես և կըզարմանաս թէ դու ալ դոյ՝ սենեակիդ մէջ որ տեղաց մտեր է. գիտե՞ս մի ինչ է. բանի մը մէ կրնար խելք հասցունել. միայն այնքան կըտեսնես որ քովդ է ։ Լաւ արդէնաւ այն

վրան ու ցամաքին մէջ տեղը՝ բոլոր ցամաքին երկայնութեամբը մէկ ուժով դաշտ մը կայ. և դաշտ կ'ըսեմ ծովուն ծանծաղ (սիղ) տեղը. որ շատ տեղ ցամաքի մօտ ծովուն մէջ կըգտնուին. ծովը խորունկ տեղերը որքան հանդարտ ըլլայ նէ՝ այս տեղերս ալիքներ կը հանէ և ալիքները շատ խոշոր կ'ըլլան. և ասոր համար իրարու ետեւէ երկայնական ալեք կուգան. հասարակ ծովեզերք այն տեղ հարկաւորապէս կըկործանին և կ'ընկղմին. ասոր պատճառ դաշտ ունենալ տեղերը ցամաքը ելնելու համար կամ՝ քեզի ըսելած խոշոր նաւակները գործածելու է, կամ այն երեք ալիքներուն մէջէն դիւրաւ անցնելու համար՝ յատուկ շինուած մեծ նաւակներով երթալու է. Բոմպէյի պատն անցքնոց նաւակներուն կըսեն Մսուլա. և ես ասանկ մէկ նաւակով մը ցամաք ելայ. եօթն կամ ութը հնդկացի կան նաւակը կառավարող. և յոկ ասոնք տեսնելը հետաքրքրական բան մըն է, գիտցը պիտի ասանկ ութը մարդ, յաղթանդամ (ըզպիտուոր), մերկ, բայց բոլորովին մերկ, վրան անմէնէն բան մը չունենալու դաշամբ. բայց միայն մէկ պզտիկ պատառ (մանտիլ) մը, որ թեւ մը գերձանով մէջքը կապած է. և Եգամաց գրախտէն ելնալէն ետքը՝ գոյացած թըղթենոյ տերեւը այս պատառէն շատ մեծ եղած պիտի ըլլայ ։

Առնոց պզտայր մարդ ընելու է, որ կըպօտան, խարիսխ կըկառնէն. և ծովուն կամ՝ սրայն ամեն մէկ փոխուելուն իրենք ալ եզանակնին կըփոխեն. և երբ որ պօրէն վրայ կըհասնին՝ ձայներնին կըբառնկացունեն. և եզանակը՝ կըտրէ կըլլայ բան մը կ'ըլլայ, որպէս թէ խառն ալ նաւուն հետ ալիքներուն վրայ կը ցատկուէ. և երկու կողմ վրայ և ետեւէ և առջեւէ

վրայ ճակատով շարժելնես տեսնողները՝ հիմայ պիտի ընկղմին կարծելով կըվախնան. ասոր երբ որ ծովուն երրորդ ալիքը նաւակը վերցունելով կէս 'ի ցամաքը կըձգէ, և պատղպարակը՝ պարան վրայ ճանապարհորդը պիտի առնէ, մինչև վեր ալիքին բարձրութեամբը նաւակին հասնողը կըվերցունեն. նաւակին մէջ ալ գտնուողը ասանկ կ'երևակայէ՝ որ ալիքներուն սսկայի պզպզակներովը մէկը նաւուն մէջէն կը յափշտակեն. մէկ դիէն նաւորդներուն աղաղակը, մէկ դիէն պատղպարակը վերցունողներուն ձայները իրար խառնուելով մարդուն միտքը անանկ կըշփոթեն որ ճամբորդը ցամաքին վրայ է՛ի ալէկ ճամբայ կ'առնէ, և տակաւին չի կրնար խելքը գլուխը ժողվել և ուր ըլլալը գիտնալ ։ Այն ատենը տղաքները չորս բոլորդ կ'առնեն, ո՞րը իր տունը կըհրաւիրէ, ո՞րը իր իշխանը, որ ծախք ընելու սաակդ ուրիշի ձեռք անցնելուն իր ձեռքը անցնի ։

Տղաքն բոլոմները մէկ զարմանալի ցեղ մըն են. Հնդկաստան գացող մէկ մը՝ հարկաւորապէս ասոնց կարօտ պիտի ըլլայ ։ Այն օտարականի կերպով մէկ մը երեւցածին պէս՝ ով ո՞վ որ ըլլայ նէ շատ մը կը ծանրցունես, քանի մը չափ տղաքն բոլորդ կ'առնեն. ամենուն ալ ձեռքը՝ իրենց անչափ և անսահման հաւատարմութեանը համար վկայականներ, որ իրենց ապաւինող մարդուն սիրով ծառայութիւն ընելու ջանքերնին և ուրիշ ազնուութիւններն կըփնտրեն. անանկ որ՝ պարսաւոր փնտռած ատենդ ինչ ազնուութիւնով կըճնտռես 'նէ՝ ասոնց վկայականին մէջ անոնք ամենն ալ ասոնց համար վկայութեամբ հաստատուած կըգտնես. ընելու բանիդ աղէկը՝ իմ կարծեօքս, այն է որ վկայութեանցը սաաը ստոյգ ըլլալը ժամանակէ

դային շատ մը տաղանդներուն անփոյթ մէջ անպա-
տուեցան մէջ ըլլալն շարունակել կը լինի :

Մեր երկրիս կառավարութեանց բազմաթիւ նախնեաց՝ մեր պատմութեան մէջ եղած եւ պատմուած ընթացքն ալ եւրոպականէն մեծ մը եղած կը լինի : Թէպէտ 1837ին եղած ատենական խորհրդութիւններէն մեծ մեծ յառաջադէմ կառավարութիւններ գտնուեցան, եւ տեղ տեղ ալ երեւելի անտարբերութիւններ ալ եղան. բայց այսու ամենայնիւ ատենադրութեան պատշաճաւոր կարգաւորութեանց անկարգութիւններն մէջ չէ մնալ. քանի որ այն ատենէն ի վեր տարի մը գտնուեցան օգտակարներէն կարգեր եղան, ուրիշ տեղերէն ետեւ եւ մէկ շատ կանոնաւոր պաշտօնէ մը եղաւ, եւ եւրոպական մեր այս արդիւնաւոր ասոնցմէ նորոգութեան մէջ կայ :

Եւրոպացին այս երկրի անդրանկութեան մէջ կը տեսնէ շատ պատմութիւններ, եւ իրենց եւ ուրիշ ազգերու մէջ ալ կը գտնուին :

Լատին՝ անկէ ալ ատենական մէջ, մեր ներքին կարգերը եղած արդիւնք ու շատ մը երեւելի նորոգութիւն, որ այն կարգը եւրոպական ազդ մը տեսնէր, ինչպէս եւրոպացիներն մեջ քանի մը տարուներով ուրիշ եւրոպականներէն. մինչեւ անկից ետեւ մը տեղ ժողովուրդը այս ատենին նոր կարգը տեսնէ որ, իրենց եւրոպականին իրեն ալ ուրիշ երկիր մը ալ այն տարին մէջ նոր կարգաւորեալ նորոգութեան համար. եւ ասկէ ետեւ ընթացքին եւրոպական ազգերու հետ կը լինի : Եւրոպա ալ ընդհանուր նորոգութեան [illegible] մէջ ալ դրուեցան :

Եւրոպա՝ Եւրոպայի մէջ ալ, տեղ տեղ տարի մը ոճրով արդիւնք նորոգութիւնը, որ այն երկիր-ներու մէջ հարկ նորոգել մեծ ներքին կերպով՝ ճանաչման ընդունութիւնները պաշտօն եղաւ :

Եւրոպա՝ աշխարհիս եւրոպական ժամանակէն ետեւ Եւրոպայի մէջ մը երեւելի ժողովներով մէջ տեղեաւ եղելոյն ծանօթութիւններ ընթացին համար մեծ ճոյն տանել, ի հարկէ անոնց համար յառաջացեալ ծախս ընելովն՝ ասոնց կարելի ալ եւրոպական նորոգութեան երկրին յայտնի է : Վերջապէս մէկ մեծ հոգի պատկառելութիւնը՝ մեկալ մեծն ասոնց նորոգութիւնը, ինչպէս Եւրոպա ու Եւրոպայի մեծն առաջարկութիւն յանկարծ ընթացքը ժամանակ մը կատարել ասոնցմէ :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

25 Յունվար :

Անցեալ 20ին Նարծրագոյն Դուռը արտաքոյ կարգի խորհուրդ մը եղաւ, ուր ժողվուեր էին բոլոր գործակալները. բայց խորհուրդը ինչ բանի վրայ ըլլալը չիմացուեցաւ. Հաւանօրէն որը՝ արտաքին գործոց պաշտօնատար Վ. Ռեշիտ փաշային Սպանիական պալատը կանչուեցաւ, որունհետ երկար խօսակցութիւն մը ըրաւ սահմանի՝ Լորտին Պոնսոնպիին :

— Բարեկամին վէճը՝ որ այժմ կախ մնացած է, Վ. եհմա. Ռէշիտ փաշային նորէն սարսափելութիւններուն կըսպառէ՝ Բարձրագոյն Դուռը. այսու ամենայնիւ յուսալի է որ փոխթով արժանաւոր անօրինութեամբ վերջ ըլլայ այս վէճը, եւ սահմանակից կառավարութեանց ու դաշնակից տէրութեանց մէջ ասոնց դժուարութիւն մը պատճառելու :

Օգոստափառ Կայսրը՝ դէպ 'ի Սուլթանի ընկերանձնապարհորդութիւնը՝ որուն վրայօք յատուկեան ժամանակէ հետէ կը խօսուէր, այս օրերս հաստատեց բարձրագոյն Դրան իմացում տրուեցաւ, եւ կըհաստատուի թէ Մեծափառ Սուլթանը՝ առաջիկայ մարտ ամսոյն մէջ պիտի ընէ այս ճանապարհութիւնը : Ըստ աւելի ամսոյս 15ին Օգոստափառ Սուլթանին՝ Մեծ կայսեր Վեհմա. Համիտ պէյը՝ ընկերութեամբ Նիւազի փաշային՝ Մէհեմմէտ փաշային եւ արքունի ծառայութեան կարգաւ Ահմիլին եւ քանի մը ուրիշ պաշտօնատարներով՝ դէպ 'ի Վարնա ղրկուեցան, որ Մեծափառ Կայսրը ուր որ ճանապարհորդութիւն պիտի ընէ նէ՝ այն կողմ ճանապարհները պիտի շտկել տան, եւ քաղաքներուն մէջ ալ պէտք եղած պատրաստութիւնները տեսնելու են :

— Յունվարի 18 թուով կայսերական հրամանաւ յետագայ փոփոխութիւնները եղան :

— Օսմնուրական գլխաւոր վերակացու վսեմ. Լիմին փաշային՝ որ արտաքոյ կարգի պաշտօնով Երուսաղէմ ղրկուեր է, պատերազմի խորհրդարանին նախագահ անդամ անուանեցաւ, վսեմ. Մուսթաֆա Զարիֆ փաշային տեղը, որուն ալ Իզմիրու զինուորական կառավարչութիւնը յանձնուեցաւ :

— Պատերազմի խորհրդարանին անդամ վսեմ. Մէհեմմէտ փաշային՝ զինուորական գլխաւոր վերակացու ըլլալը, որուն պաշտօնն ալ՝ Իզմիրու նախկին զինուորական կառավարիչ վսեմ. Ռիֆաթ փաշային յանձնուեցաւ :

— Արդարութեան Բարձրագոյն ատեանին անդամ վսեմ. Մուշիր փաշային՝ պատերազմի ատեանին նախագահութիւնն ալ յանձնուեցաւ, որ մինչեւ վսեմ. Լիմին փաշային Երուսաղէմէն գալը՝ այս պաշտօնն ալ պիտի վարէ :

Բասրիոյ վսեմ. գեներալը անգլեւ երկաթաւղի գիծի պարուն փառաւոր հանդէս մը ըրաւ, ուր որ Օսմանեան կառավարութեան երեւելի նախարարնե-

...

րիկին օգը շատ տաք ըլլալով մարմինն ալ կըստապեր, եւ մորթ պատկած ատենը տաք տաքին վրայ գալը ըլլայ նէ՝ միշտ տեղէն ալ չէ բանիլուն համար կըխաշէ եւ մինչեւ վէրք եւ խոց անգամ դուրս կուտայ. ուստի սովորութիւն է որ մէկ երկար բարակ եւ կակուղ բարձի պէս բան մը կըդնեն երկու ոտքին մէջ տեղը. եւ այն բանին հնդկաց լեզուով տուած անուննին՝ գաղղիարէն պէտքարայ բառին նշանակութիւնն է. ուստի երբ որ մէկուն պէտքի անօթ հարցնէ՝ թէ պառկած ատեն պէտքարայ կ'ուզէ՞ս մի, զարմանկըլելու չէ :

Երկու օր ցամաքը պտըտելով ժամանակ անցուցի : Այս երկիրս տեղ մը երթալ ուզողը ոչ քալելով կ'երթայ եւ ոչ ձիով, այլ պատգարակով (Պէչկիէրէ). եւ առիկայ կարգի (Փինթոլի) պէս բան մըն է՝ որ մէջը միայն մէկ մարդ մը կրնայ նստիլ. ասիկէ նստի կ'ուզէ երկրներու պատկի. պատգարակը չորս հնդիկ կըտանին. եւ թէ որ երթալու տեղդ հեռու է նէ՝ հետդ սատն եւ երկու հնդիկ կուգան, որ հոգնած ատենները կըփոխուին. սակայն Սինոր բոլորը կրատուելը անունները գնացինք, որ Բոնաֆիզէրի քաղաքէն երկու ժամու ճամբայ է. եւ Հնդկաստանի պէտք գեղեցիկ կատարութեններուն մէկն է. անհնար է ինծի որ կատարեալ պատմեմ այնչափ քանդակները, սիւները, զատտուածներու եւ զատտուածուհիներու արձանները՝ անձանաչ կենդանիներու կերպարանքները, այլ եւ այլ տեսակ ձեւերով փորուած զարդերը. 'ի զարդի համար գրուած են պատերուն վրայ. եւ ծածկոյթ գրանը վրայինը. որ շատ մեծ մէկ բան մըն է. անոր բան անկեղծօրէն ետքը մէջի հարցուցին՝ Մեհեանին կրօնաւորներուն մէջի ընկերը պատիր

պիտի ընդունիմ մի. եւ առիկայ հին սովորութիւն մըն է մեզի բնին, որ քանի որ օտարական մը երթայ նէ՝ միշտ պատիւ կ'ընեն. մանաւանդ՝ թէ որ դուցող ատարական յարգի մարդ մը ըլլայ :

Մեհեանին Ըսկէօ կ'ըսեն. եւ բակին մը մարդիկ կըխարուին պատմէներ կամ քուրմերը, երգիչները, երաժիշտները, եւ պարող ըսկանները, որ են քրմուհիները, եւ շատ կըզօտուէին. երբ որ մենք մեզի համար պատրաստուած նստարաններուն վրան նստանք, մեհեանին դռները բացուեցան. եւ քուրմերը կարգաւ սկսան դուրս ելլել. մէկ գին ալ թմբուկ եւ ծնծղայ կըզարնէր. ասոնց ալ քովերնին պարողները կըքալէին. ասոնք մեզի մօտենալով՝ ծաղիկի փունջեր (տէսմէնտեր) տուին մեզ, եւ գլուխնիս պսակներ դրին, որ մինչեւ արարողութեանը վերջը պէտք եղաւ որ հոն մնան. անկէց ետքը խաղալու եւ պարելու սկսան. եւ այս պարերուն մէկ քանին կերպը շատ գեղեցիկ էր : Այս պարողը բոլոր հինկներուն մազերնուն գեղը փայլուն սեւ, խոպոպի պէս հիւսած, ետեւնին կախուած էր՝ եւ մինչեւ ոտքերնին կըհասնէր, եւ հիւսքերուն ծայրերը ժապաւէններով (քօտէլայով) ծաղիկի կերպ կապած էր. մէկ ձեռք ձեռով ոսկիէ բան մը պլպլուններնուն վրայ դրուած էր՝ դէպ 'ի դըլխուն ետեւի կողմը. ականջներնուն եւ քթերնուն վրայ շատ օղ կար, եւ վզերնին ոսկի քարեր զարդուած. ոտքերնուն մատներուն վրայ ալ արծաթէ շինուած մատնիի պէս օղեր կային, եւ կրունկնին (Էսքէյին) վերի կողմը բոլոր ոտքը խոշոր անօթներ (թասմաներ) անցուցած էին. հագուածնին էր՝ շատ թեթեւ լաթէ շինուած ֆանտազի մը. որուն վրայ տեղ տեղ ձերմակ եւ կարմիր լայն շերտեր կարուած էր. մէկ

նեց կապը (ամն պուհի) մը ուսերնուն վրայէն պատած եւ կուրծքին օրթան մէկ մեծ եւ ակնաւոր ոսկեղէն մը իրար բերած, որով կուրծքին երկու կողմն ալ ծիծը մէջը կըմնայ եւ կըդոցուի. մարմնոյն միւս կողմերը մերկ են. բայց իրենց կըպըլլուին մէկ կարմիր եղերքով ձերմակ շալ մը, որ բաց տեղ չի թողուր. եւ ծալքերը շատ գեղեցիկ եւ շնորհք կ'երեւին. եւ խաղալու կերպերնին՝ Էվրոպացւոց ճոխութեամբ պատած խաղը կըհաւնի. բայց աչքերնին դարձնելու կերպերնին եւ շարժմունքնին անաստ է. որ կրնիկ մարդու եւ սորց նայելու չըգար. աւելի բան մը պուցել եւ ոտքով ձեռքով հանկըցունել կըհանի խաղալ ըսածնին. ոտքերնին հազիւ թէ կըշարժի. բայց խաղուն ատենը շարժածնին՝ թեւերնին եւ ձեռքերնին է. բայց ընդ հանրապէս խօսելով՝ խաղերնին շնորհք է, եւ տեսնողին զուարճութիւն կուտայ :

Ըսկէօին կամ մեհեանէն քանի մը ոտք անդին մէկ ընդարձակ ջրոյի աւազան մը կայ. չորս դին սարաշներ. եւ մէկ դին ալ մէկ գեղեցիկ յարկ (քէօշք) մը, որ պարողները կամ քուրմերը եւ դըյութերը հոն կըլուացուին. մեզի Վէդէ կուսքին մեծ կարքն ալ ցուցուցին, որուն բարձրութիւնը յիսուն ոտնաչափ մը կայ. եւ չորս դին քանդակներով լեցուն. քանդակներն ալ անասնոց բաներու եւ գործերու պատկերներ են : Այս քանդակներուն շատը աւելի կըփայլին խորշէ՝ ըսած խաղքն մէջ դտնուելու, երբ որ մեծ տօնի օրերը այս շատաւած քաղաքին փողոցներուն մէջ պըտըտցունել պէտք ըլլայ նէ՝ եսթն կամ ութ հարիւր մարդ կ'ուզէ կառքը անկէն քաշելու, ութ հատ մեծ եւ հաստ անիւներու (թէքերլէկներու) վրայ է. եւ շատ անգամ տեսնուած է՝ որ

րը ու պաշտօնատարներուն գրեթէ ամէնն ալ հրաւիրուած էին, այսինքն՝ բարձրս. Խօսրէվ փաշայն՝ բարձրս. Ըհմէտ Ֆէթհիհ փաշայն, բարձրս. Մէհէմմէտ ալի փաշայն, արտաքին գործոց պաշտօնատար Ֆուատ. Րէշիտ փաշայն, արդարութեան բարձրագոյն ատեանին նախագահ Րիֆաթ փաշայն, Հաֆըզ փաշայն, փարիզու նոր դեսպան Մուխթար փաշայն, Հաարիֆ փաշայն, Դայիր պէյը, Շէյխ էֆէնտին, և տէրութեան առաջին թարգման Ֆուատ էֆէնտին, և այլն. և Եւրոպայի տէրութեանց բոլոր դեսպան. դեսպանները, և Պէյ օղլուի պատուաւոր անձինքները ։

Այս շքեղ հանդիսին ներկայ գտնուողներուն մեծ մասին աչքը՝ դէպ 'ի բարձրապատիւ Խօսրէվ փաշային վրայ էր, վասն զի՝ Յորին բարձրապատուութեան այս ծերութեան հասակովը՝ գրեթէ չափազանց կտրիճի մը պէս ուշեղ շարժողութիւն մը և շատ զուարճախօսիկ մը կը ցուցունէր ։

—Այս օրերս Պէյ օղլուի մէջ կրակ մը պատահեր է, բայց բարեբաղդաբար փութով մը օգնութեանը հասնողներ գտնուելով՝ շուտով մը մարեր է, միայն երեք կամ չորս խանութ կրակին բաժին ըլլալով ։

Մայրաքաղաքիս՝ մանաւանդ Դոլմաթայի ու Պէյօղլուի մէջ, բաւական ժամանակէ հետէ խել մը չարագործ մարդիկ շատնալով՝ չարաչար գողութիւններ և մարդասպանութիւն անպակաս չէին. թէպէտև Ոստիկանութիւնը անոնց մէկ քանին ձեռք ձգելով արժանաւոր պատիժնին տուեր ալ 'նէ՝ բայց այսու ամենայնիւ տակաւին անոնցմէ չարագործաց գէշութիւնները չէ դադրեցան, որոնցմէ ամէնէն աղէտալին և միանգամայն խիստ զարմանալին՝ հետեւեալ դիպուածն է, որ այս օրերս ժողովրդական սաստիկ թաղի մը մէջ պատահեցաւ ։

Ընտանիքի տէր պատուաւոր Իմամ մը՝ ցորեկ ատեն իր սովորական գործին համար տունէն դուրս ելլելով՝ և քանի մը ժամէն ետև իր տունը դառնալուն՝ երբոր տունը գտնէն 'ներս կը մտնէ՝ կը տեսնէ որ՝ իր սև գերիներին մէկը (որ երկու սև գերի ունի եղեր) քանի մը տեղէն դանակով վիրաւորուած մեռեր ու արեան մէջ թաթախուեր է, և քիչ մը այն դին մէկալ սև գերին ալ՝ նոյն վիճակին մէջ ինկեր է. այս անակնկալ ու զարհուրելի տեսարանը՝ այն ինչ Իմամը կը տեսնէ՝ սաստիկ ահով մը կը պաշարուի ու կըսկսի պոռալով մը իր տանտիկնոջն անունը կանչելու, բայց ամէնեին ձայն ու ծուն մը չառնելուն՝ շուարեալ կը վազվզէ տանը չորս դին, ու վերի դաւիթները ելլելուն՝ ուր կը տեսնէ սարսափելի սաստիկ մարդու մը գէշ դիակը կորուած. տակէն ալ տանտիկնոջն ալ աւելի կը զարհուրի խմամը և կը վազէ որ նոյն դաւիթներին սենեակներուն դուռներն ալ բանալ ու իր կինը գտնալ. բայց սենեակին մէկուն դուռը չի կրնար բանալու, վասն զի դրան նիգը (սիւրկիւն) ներսէն գրուած ու պինտ մը ծածկուած էր. միրջապէս նոյն դրան քովը Իմամին աչքին պզտիկ ծակ մը կ'երևի՝ որ նոր քանդուած բացուած էր, նոյն ծակէն դէպ 'ի ներս նայելուն՝ կը տեսնէ որ իր կինը՝ սենեակին մէջ փռուած ու մեռելի պէս պառկեր է. միրջապէս նոյն սենեկին մէջ կը մտնայ ու կնկանը ձայն տալով քիչ մը խելքը գլուխը կըբերէ, և բանը ստուգիւ կ'իմացուի, թէ այն սարսափելի մեռնող ասճիկը՝ որ նոյն թաղի մարդկեներէն մէկը ըլլալով ու տեղէն հանկոչ ալ չունի եղեր, երբ որ Իմամին տունէն դուրս ելլելը կը տեսնայ 'նէ՝ իսկոյն կուգայ ներս կը մտնէ, և սև գերին մէկը զինուցը ելլելուն կը զարնէ ու կը մեռցընէ, նոյնպէս մէկալ գերին ալ մեռցընելուն՝ տանտիկինը շուտով մը վեր կը վազէ ու սենեկին մէկուն մէջ մտնելով և դրան նիգը գնելով 'ի վայր՝ սենեկին մէջ եղած ամուսինները և ինչ բան որ ձեռքը կ'անցնի 'նէ՝ դրան ետեւ կը դիզէ, չարագործը՝ երբ որ սենեակին դուռը չի կրնար բանալ 'նէ, որ հաւանականաբար կնկան համար գնացած պիտի ըլլայ, կըսկսի սենեակին պատը ծակել, ուստի կէս գլուխը ներս խոթելով՝ սենեակին մէջ մտնալու կ'աշխատի և հազիւ թէ գլուխը ծակէն ներս խոթեր է. բայց տանտիկինը՝ թուրը ձեռքը քաջասիրտ զինուորու մը պէս պատրաստուած ըլլալով՝ իսկոյն թշնամիին գլուխին կ'իջեցունէ ու կը սպաննէ. և ինքն ալ այն տեղ կըմարի կ'իյնայ ։

Տան տէրը՝ այս գժբաղդ դիպուածին ու իր երկու գերիներուն չարագործ նշանակի մը ձեռք զոհ ըլլալուն համար՝ որքան սաստիկ կը ցաւի ալ 'նէ, բայց մեծ գոհ ալ կ'ըլլայ Աստուծմէ իր կնկանը ազատուելուն՝ այս չարագոյն փորձանքէն, ու անօրինակ զօրելի քաջասրտութեանը վրայօք, տեսնելով միանգամայն թէ բանը ինչպէս արդար դատաստանաւ մը վերջացեր է. որպէս զի երկու գերին սպաննող փոխարէն չարագործին ալ արիւնը թափեր է, գրեթէ Վերին Նախախնամութեան մէկ հաւան դատաստանաւ վճիռը իրաւամբ վճռուելով՝ քաղաքական կառավարութեանը դատելու բան մը չէ մնացեր ։

Նորագիւտ հացի նիւթ մը ։

Յայտնի է հասարակութեան որ ժամանակէ մը հետէ՝ մեր ներսի գիւղերուն քանի մը նահանգներու ժողովուրդը՝ ինչ աստիճան զմալուութիւն կը քաշէն հացի կողմանէ, մանաւանդ Սիվազի Հիւսարու և Շաբին Գարահիսարու նահանգներուն բնակիչները ։ Եւ որովհետեւ տարիէն նոր հունձերուն 5 ամիսէ չափ ըլլալով՝ և օրէ օր ցորենի գինը չափազանցօրէն բարձրանալուն համար, դուզէ ասկէ ետև ալ աւելի խեղճութեան մէջ իյնալնուն վրայօք կը սարսափին ։ Աստուծոյ բանը Աստուծոյ անհաւն մարդասիրութեանը կը մնայ, որ հաց ուտելին քաղ չի տալէն 'ի զատ՝ կարող է քարերը անգամ հաց ընել ։ Թէպէտև սէտոքը՝ մարդս հնարագէտ կ'ընէ, բայց մարդուս ալ հնարքները պակաս են, Աստուծոյ ողորմութիւնը անսպառ կը հասնի ։ Ինչպէս որ Շաբին Գարահիսար քաղաքի բնակիչներէն՝ այս օրերս եկող քանի մը հայոց արժանահաւատ անձինքներէն կը լսենք թէ՝ քիչ ալ քաղաքէն 12 ժամ չափ հեռու Էշմէր սարը բուսած լեռին քովը՝ Զըրբըն անունով գեղին ժողովուրդը՝ որ հացի կողմանէ մեծ նեղութեան մէջ ըլլալով՝ մինչև անգամ քանի մը հոգի ալ անօթութենէն մեռեր են. քիչ ալ գեղին մօտը եղած բլուրի (թէփէի) մը չորս դին քարերուն վրայէն ու մէջ սեղուամբէն՝ ցիտոխի (Ծոխուոփ) կամ կաւին (Ճինարիփ) նմանութեանը քարի պէս բաներ կը գտնեն, որոնցմէ ժողուելով ալիւր կ'ընեն, որուն հացին համը՝ գրեթէ ծանծիքին (Եւրոպայի գետնախնձորին) հացին կը նմանի եղեր. բայց երբ որ 2 հոխայ ցորենի ալիւրին մէջ 3 հոխայ այս քարաձև նիւթին ալիւրը շաղուի ու հաց ըլլայ նէ, ամենեւին ուրիշ համ մը չառնելով՝ հասարակ հացի պէս կ'ուտուի եղեր ։ Ինչպէս որ հիմայ այն կողմի գեղացիները այս նորագիւտ հացի նիւթը ժողուելով ու հաց ընելով անօթութենէ կ'ազատին. և այս նորագիւտ նիւթէն բաւական ալ կրցանուի եղեր ։

խենթ հնդկաստացիները իրենց զիրենք կամաւ այն կառքին անիւներուն տակը նետելով ամերէնին ճզմուած կ'ըլլայ. կըսատին. կարծելով որ այս կերպ մեռնողները սուրբ կ'ըլլան ։

Անգղիաց Հնդկական Նիւզէ ։

ՎՐԻՊԱԿ

Նախընթաց թիւին առաջին երեսը ելած բանաստեղծութեան մէջ՝ տպագրական սխալմունք մը կայ, որ է այս ։

Նոյն էջին մէջ 8 տողը՝ կամ 14 տողին տեղ տպագրուած է, սխալմամբ կամ տպուեր է ։

ՓՈԽԱՆԱԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

Իզմիր. 1 փետրվար ։

Լոնտրա	110	111
Մարսիլիա	171	173
Թրիեստ	446	
Վիեննա		
Ճենովա		
Հոլանտա		
Փարիզ		

Կոստանդնուպոլիս հարիւրին 2 դահեկան է քօնթրա. Ճան՝ երեք օրուան համար ։

Պաղտատի առեւտուրին անհաստատութեանը պատճառաւ, եղած փոխանակութիւններուն գինը անորոշ պէս բան մը եղաւ հիմայ. հաւնէ չէ միայն նշանակուած գիներէն՝ քիչ մը աւելի կամ պակաս տրուած փոխանակութիւններ ալ եղեր են ։

Պոլիս. 25 Յունվար ։

Լոնտրա	110		
երեք ամիս ժամանակաւ			
Մարսիլիա	170	169	
Թրիեստ	443		
Վիեննա	444		
Լիվորնո	144	1/2	
Ամստերտամ			
Ճենովա	169	1/2	169

Ի ԶՄԻՒՌՆԻԱ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԿՈՒՆԵԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ